

אהרון כהן ואיסר הראל

אבל משתמע גם דבר שני: החוק בנוי כך ששירותי הבטחון, לאחר שהאשים מישהו, כלל איננו יכול להפסיד את המשפט. ואני רוצה להסביר למה.

נמצאה אצל אדם כתובת של סוכן זר. ישנה בחוקה "חוקה" שהוא קיים מגע עם אותו סוכן זר. מיהו סוכן זר? אדם שיש "יסוד סביר" להאמין שהוא סוכן זר. "סביר" — בעיני מי? סביר לא בעיני הנאשם, שם, שקיים את המגע, כי אם סביר בעיני השופט.

סבירות בעיני השופט — מה? כבר ראינו במישפט אהרון כהן ששני שופטים מכובדים מאוד נתנו חוות דעת לגמרי שונות על הסבירות. מושפעת דעת השופט על הסבירות, ברוב המיקרים, באופן מכריע על ידי העדות של איש שרות הבטחון, וזה העוקף של כל העניין.

יש רק שירותי בטחון אחד במדינה. איש שירותי הבטחון, הוא להעיד במשפט, הוא המומחה בהיא הידיעה לגבי השופטים. ההגנה אינה יכולה להביא מומחה נגדי, שיסתור את חוות הדעת של נציגי שירותי הבטחון. פשוט אין ש"ב אחר.

את העדות של נציגי שירותי הבטחון אי אפשר בשום פנים ואופן לסתור, אלא אם כן רוצה השופט עצמו לקום נגד עדות זו. אבל השופט אינו יכול לעשות זאת, כי כל שופט יודע: זהו האיש שמדינת ישראל מינתה אותו כמומחה לריגול נגדי, ולכן, אם הוא אומר שמהו סוכן או לא סוכן בשטח זה, אין לשופט ברירה אלא לקבל את דעתו.

נמשך בניתוח: קיים אדם את המגע עם איש שיש "יסוד סביר" להאמין שהוא סוכן זר, ויכול להיגדל רק אם יש לו "הסבר סביר" לכך, ושוב: "סביר" — בעיני מי? הסיבה יכולה להיות סבירה בעיני האיש שקיים את המגע, אך אין היא סבירה בעיני השופט.

הנאשם מאמין בתומיזם שהמגע היה סביר; אבל הסבירות נקבעת על פי קריטריון אחר, שאינו מתחשב במה שחשב הנאשם.

שלוש חוקות אלה יחד יצרו, עד כה, את החוקה הרביעית: שהנאשם מסר סוד בטחוני של המדינה לאותו איש. למרות שהוכח רק דבר אחד — שהיתה בידי הנאשם הכתובת של אותו איש שמישהו חושב שסביר להניח כי הוא סוכן זר, ולא היה לנאשם הסבר סביר לכך — נאלץ השופט להרשיעו בעון מסירת סוד בטחוני לסוכן זר.

נפגשנו עם "סוכני-אויב"

בפעם, מי מאתנו לא נפגש עם סוכנים זרים? כל דיפלומט זר — אמרתי זאת קודם בקריאתי-ביניים, ואני חוזר על כך — אוסף ידיעות. לא ידיעות סודיות, אבל הרי לא מדובר כאן בכלל על ידיעות סודיות. מדובר גם על מזג האוויר, על המיבנה המפלגתי במדינה, על מה שצפוי בדיוני הכנסת וגם על מה שהסיעה הליברלית העצמאית, למשל, חושבת על נושא מסויים. כל הדברים האלה מהווים ידיעות מועילות למדינות זרות, והדיפלומט הור יושב כאן כדין וכחוק על מנת לאסוף את הידיעות האלה.

אנחנו מקיימים מגעים עם האנשים האלה. מי בבית הזה איננו הולך לנשפי ימי-העצמאות של כל המדינות הזרות, כולל אלה החשודות באידידות לישראל?

(המשך בעמוד 28)

איזון בין שתי התמונות האלה. לא למלא את כל החלומות של האנשים המופקדים על ריגול נגד.

אי אפשר לספק את כל החלומות שלהם, אלא צריך לתת להם מכשירים יעילים לחימה כריז, גול, מבלי לשפוך את הילד יחד עם מייחאמי בטיה, מבלי לשרוף את בית הדימוקרטיה כדי לגרש מאותו בית את הפישפשים.

הודעה על מזג-האוויר היא ריגול חמור

החוק שלפנינו הוא, למעשה, תרכובת של שני חוקים: "חוק אהרונצ'יק כהן" ו"חוק איסר הראל". אדבר קודם על החוק של אהרונצ'יק כהן.

ובכן, לאדם בשם אהרון כהן היה משפט. כולם מכירים את הפרטים. אנו רואים באהרון כהן אדם כשר וישר, שנעשה לו עוול גדול.

המקרה שהיה כך היה: נפגש אדם עם נציג לא-דיפלומטי של מדינה זרה. לא פעם אחת, כי אם פעמים רבות. הוא לא הוזר על-ידי המוסד האחראי לריגול נגדי. לאותו אדם — מסר — כפי שהוכח במשפט — ידיעות שאינן סודיות. ידיעות אלה נגעו, במיקרה, לי. הוא מסר עלי ועל חברי ידיעות שאפשר למצאן בכל עתון.

הוא בא למשפט וגדרש לתת "הסבר סביר" למגע הזה. הוא נתן הסבר שהיה סביר בעיניו, אך הוא לא נמצא כסביר בעיני רוב השופטים.

השופט לנרו אמר (וזה הפירוש הנכון של אותה ציטטה שהוזכרה כמה פעמים בוויכוח זה): מאחר ודחיתי את הסבירות של ההסבר, אין לי ברירה, לפי החוק הקיים, אלא להרשיע עו, למרות שאני משוכנע שהוא לא מסר ידיעות סודיות.

כא שופט שני באותו משפט, השופט ויתקון, ואמר: בעיני ההסבר של הנאשם הוא סביר. והשופט ויתקון — שגישתו היתה מעניינת מאד — כתב: כתב: מפני שהגדרה של "ידיעה" היא כליך רחבה — והוא מצדיק את ההגדרה הרחבה של "ידיעה", הגדרה הכוללת מכל וכל, כולל מזג האוויר, והוא דחיק הזכיר במפורש את מזג האוויר, מפני שהגדרה כל כך רחבה, יש לתת לנאשם הגנה רחבה יותר רחבה. זאת אומרת, אם יש שמץ של סבירות לגבי ההסבר שהוא מסר, יש לקבל את ההסבר.

והשופט ויתקון קיבל את ההסבר של אהרון כהן כסביר.

הש"ב שלא הפסיד מעולם

כרגע ישנה בחוק שרשרת של "חוקות", היוצרות מלכו דתימת למי שנאשם לפי חוק זה. **הנאשם נכנס לבית-המשפט כמתאגרף הנכנס לזירה כשידיו קשורות מאחורי גבו. כל היתר רונות הם בידי המאשימים.**

זהו המצב שנוצר כתוצאה משרשרת החוקות, שאני רוצה לעמוד עליה. **שלמה כהן צידון** (גח"ל): זהו מצב המדינה מול הסוכן הזר.

אורי אבנרי: אני שמח שאתה פותח את ה"קאריירה שלך באולם זה בקריאתי-ביניים התומכת בקו הש"ב.

בימי פרשת אהרון כהן אמר הממונה על שרותי הבטחון, דאן, שלא הפסיד מעולם משפט של ריגול. "מעולם לא הפסידנו משפט".

מזה יכול להשתמע, מצד אחד, ששירותי הבטחון שלנו הוא מאוד יעיל ואחראי, ואני לא רוצה להגיד את ההיפך. אני חושב שהוא יעיל, ואני חושב שהוא די אחראי.

הוויכוח העיקרי שהתנהל בכנסת במשך השבוע נסב על הצעת חוק ממשלתית, שבאה לתקן את חוק-בטחון המדינה, הידוע לשימחה, שנתקבל למחרת מיבעיטיני בתמיכת כל הטיעות מחרות ועד מפ"ם, מבלי שהיה כשלעצמו "מסירת מעו נגדו מעל עמודי העולם הזה".

הצעת החוק כוללת שני תיקונים. התיקון הראשון הובא בעיקבות ההערות של השופט משה לנדוי במישפט של אהרון כהן. השינוי קובע כי "מגע עם סוכן זר" מהווה מעשה עבירה נפרדת, מבלי שהיה כשלעצמו "מסירת סודות בסחויים". כן נקבע כי המגע צריך להיות "בידועיני", כדי להוות עבירה.

התיקון השני קובע כי גם פקיד-המדינה שפרש מתפקידו אסור לו לפרסם ידיעות (גם לא-סודיות) שהגיעו אליו כשהיה עדיין פקיד. לפי תיקון זה, אפשר יהיה למנוע כל פירסום מצד פקיד כמו איסר הראל, שפרש כמחאה על קו הממשלה.

אורי אבנרי היה אחרון המתווכחים, והוא עירער על עצם תפיסתו של חוק בטחון-המדינה. להלן נאומו המלא:

אורי אבנרי: כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אנסה לדבר על נושא זה בלי התרגשות, למרות שזהו נושא המעורר בנו התרגשות עמוקה, ושחשקענו בו — בתקופות שונות — מרם לבנו ממש.

בשטח זה עומדות זו מול זו שתי תמונות. התמונה האחת צוירה על-ידי חברי-הכנסת גדעון האוזנר. היא תמונה נכונה — תמונה של מדינה ששורצים בה סוכני-ריגול של מדינות עוינות, ניטרליות וגם ידידותיות, האוספים ידיעות מסוגים שונים, ולא רק סודיות, כדי ליצור פסיפס של מודיעין, הכולל גם את מזג-האוויר. הם עוסקים בריגול בצורות שונות, וברוב המיקרים אי אפשר להוכיח אותם אלא על-ידי הוכחת קיום המגע בין הנאשם והסוכן.

זה נכון. זה נכון לגבי ישראל, זה נכון לגבי כל מדינה בעולם. ישראל איננה מיוחדת במינה מבחינה זו.

גדעון האוזנר (ל"ע): אלא שהיא מוקפת אויבי בים.

אורי אבנרי: ארצות-הברית עומדת היום ב"סכנת מוות בדיקו כמנון. חברת-הכנסת גולדה מאיר, סיל היכול ליפול תוך עשרים דקות על תושבי וושינגטון, איננו פחות חמור מאשר טור ירדני משריין המאיים על נתיניה.

גולדה מאיר (מפא"י): אבל מי עומד לשרות אותנו **אורי אבנרי:**

סין, למשל. את לא אחראית על בטחון ארצות-הברית.

ובכן, סכנת הריגול היא בנפש של כל מדינה, ואין אנו מיוחדים מבחינה זו. המצב חמור לגבינו, אבל אין הוא חמור רק לגבינו.

כנגד תמונה חמורה זו עומדת התמונה של מדינה דמוקרטית, פתוחה, פלורליסטית, שבה יש זרם מתמיד של ידיעות, לא-סודיות, בעתונות ובמקומות אחרים. יש זרם מתמיד של מגעים עם סוכנים זרים בהרבה מישורים — מגעים דיפלומטיים, מגע בעידות בינלאומיות, וכו' וכו'. התפקיד של המחוקק, התפקיד של המישטר הוא ליצור

הערה זו באה כתגובה על תנועת-יד של ח"כ גולדה מאיר.

הראל

כהן

שתי נשמות. זהו חוק של דוקטור ג'קיל ומיסטר הייד. ... חוק זה הוא מעין מיקמה על חשבון חוק-המושב. הוא נועד להגביר את השליטה והפיקוח של ועד-המושב על חברי המושב. ... כך, בהסוואה של לחימה באפנדים, מחזקים את המישטר הפיאודלי, המשעבד את הפרט לדוכס מפלגתי, וההופך אותו למעשה לצמית. אולם ישנה סיבה נוספת, והיא בעינינו הרבה יותר חמורה. אני מתפלא שאף אחד לא העז להזכיר אותה, למרות שכל הדוברים יודעים בדיוק על מה מדובר.

הכונה היא לאפנדים יהודיים ולאריסים ערבים. הכונה היא לאדמה שהופקעה מידי ערבים, שנמסרה ליהודים פרוטקציונרים, המחכירים אותה בחזרה לערבים, שהפכו לאריסים. ... זה רע מאד, אבל קודם כל יש לפתור את הבעיה של הערבים חסרי האדמה, חסרי הפרנסה, ורק אחר-כך לגשת לפתרון הבעיה האחרת, של ניצולם בידי אפנדים יהודיים.

דברים אלה הוציאו את המרצע מן השק. אחרי מיהר לקום שמואל שורש, איש תנועת המושבים של מפא"י. תוך כדי ויכוח עם דברינו הורה הוועד שטענתי העיקרית צדקה: **שמואל שורש:** איני רוצה להרחיב את הדיבור כמו קודמי, חברי-הכנסת אבנרי, ולגעת בבעיות של אדמות נטושות, מימשל צבאי וכן הלאה. ברצוני להגיב רק בעניין אחד. ... אם יש דבר שהוא החמור ביותר שיכול להיות במדינת ישראל, זאת היא ההתפתחות שיהיו בה מתיישבים חקלאיים יהודיים, ואצלם אריסים ערביים.

... חוק נתקבל, כמוכן, בהסכמה כללית. הצבעתי נגדו. החקל הבטיחה להימנע מהצבעה — אבל איש מחבריו לא נכה באולם בעת הצבעה.

לוי אשכול